

Organisaatio	Kommentti	Lopullinen vastaus
YDHV lakitiimi	Käytännön toimeenpano on ratkaisevaa suositusten vaikuttavuuden kannalta. Tärkeää olisi: tuottaa tiivistettyjä käytännön materiaaleja eri kohderyhmille, hyödyntää digitaalisia kanavia, sekä vahvistaa neuvoloiden, varhaiskasvatuksen, koulujen ja järjestöjen yhteistyötä. Lisäksi ammattilaisten koulutukseen ja helposti käytettäviin ohjausmateriaaleihin olisi hyvä panostaa.	Kiitos palauttesta!
Syömishäiriöliitto - SYLI ry	s127 r31 muotoiluehdotus: kestävää painonhallintaa vai mikä tukee kestävää syömisen säätelyä ja terveyttä edistävää painoa? s130 r4-6 todella hyvä! Mutta myös osin ristiriitainen suositusluonnoksen sisällön kanssa. Pitäisikö tässä suosituksessakin miettiä viestinnän sävyä?	Lausetta muotoiltu ehdotuksen mukaisesti

Suomen Lastenlääkäriyhdistys ry, HUS, Helsingin yliopisto	Luku 16 on kokonaisuutena onnistunut ja tuo hyvin esiin sen, kuinka ravitsemussuositusten vieminen käytäntöön edellyttää monialaista yhteistyötä ja toimintaa eri tasoilla. Luku voisi kuitenkin hyötyä jonkinasteisesta tiivistämisestä sekä paikoin selkeämmästä ja käytännönläheisemmästä kielestä. Erityisen tärkeä huomio on sivulla 129 esitetty viesti viestinnän sävystä: "myönteinen puhe ruoasta ja erilaisista kehoista sekä riskillä pelottelun välttäminen voivat tukea lasten ja nuorten myönteistä ruokasuhdetta sekä ehkäistä syömisen pulmia ja liian mustavalkoista ajattelua ruoasta. " Tämä on erityisen tärkeä näkökulma myös lihavuuden kaltaisten merkittävien kansanterveyshaasteiden yhteydessä, sillä stigma ja syyllistävä viestintä voivat heikentää hyvinvointia ja vaikeuttaa terveyttä edistävien muutosten tekemistä.	Kiitos kommentista!
Suomen Kättilöliitto - Finlands Barnmorskeförbund ry	s. 126, r. 24-26 "Myös järjestöt voivat edistää imetystä tarjoamalla vapaaehtoisten järjestämää imetystukea synnytyssairaaloissa sekä vertaistukea ja imetysohjausta" Koska järjestöt eivät toimi synnytyssairaaloissa, ehdotamme muotoiluksi: "Myös järjestöt voivat edistää imetystä järjestämällä vapaaehtoisten tarjoamaa imetyksen vertaistukea ja tukea vanhemmuuteen."	Lausetta muotoiltu ehdotuksen mukaisesti

Elintarviketeollisuusliitto ry	s. 126, rivit 28–29 Ehdotetaan muutettavaksi muotoon: Neuvoloiden tulee tukea perhettä myös silloin, kun imetys ei onnistu. Tällaisissa tilanteissa vanhempia tulee ohjata oikean korvikkeen valintaan ja asianmukaiseen käyttöön.	Ei muutosta tekstiin. Emme näe tarpeellisena mainita tässä kohtaa korvikkeiden käyttöä. Nykyinen sanoitus on riittävä.
Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Kehityspäällikkö ruoka, ravitseminen ja kotitalousneuvonta	Tarvitaan laajaa yhteistyötä eri tahojen kesken, jotta suosituksia saadaan jalkautettua mahdollisimman hyvin. Nykyiset ja tulevat erilaisten järjestöjen avustusten leikkaukset heikentävät suositusten jalkautusta. Neuvolapalvelut ovat heikentyneet ja monessa koulussa ei esimerkiksi kouluterveydenhoitaja käy kuin kerran viikossa.	Kiitos kommentista!

Imetyksen tuki ry	s. 126, r. 24-26 Ehdotettu muutos tekstiin: Myös järjestöt voivat edistää imetystä järjestämällä vapaaehtoisten tarjoamaa imetyksen vertaistukea ja tukea vanhemmuuteen. Imetyksen tuki ry on ainoa koulutettua imetyksen vertaistukea koordinoiva järjestö Suomessa. Imetyksen tuen vapaaehtoiset vertaistukijat tukevat imetyksessä digitaalisissa tukikanavissa ja livetapaamisessa (imetys.fi). Perustelut: "Myös järjestöt voivat edistää imetystä tarjoamalla vapaaehtoisten järjestämää imetystukea synnytyssairaaloissa sekä vertaistukea ja imetysohjausta" Nykyinen muotoilu on hieman virheellinen, koska koulutetut vapaaehtoiset eivät yleensä toimi sairaaloissa eikä vapaaehtoisten tuesta puhuta imetysohjauksena vaan vertaistukena.	Sanoitusta muutettu
-------------------	--	---------------------

Helsingin kaupunki, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, Terveysasemat ja sisätautien poliklinikka	Sivu 125, rivit 1–26, sivu 126, 11: Teksti kuvaa hyvinvointialueiden ja kuntien vastuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, sen lakisääteisyyden sekä luettelee keskeiset tehtävät. Myös asiakirjat, joihin ravitsemusterveyden edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet tulisi kirjata, on tuotu hyvin esiin. Suosituksessa voitaisiin antaa ohjeita tai ehdotuksia konkreettisista käytännön toimenpiteistä, joilla kunnat ja hyvinvointialueet voisivat tutkimuksissa havaittuja ravitsemushaasteita lähteä ratkaisemaan. Yhteistyön korostaminen eri toimijoiden ja ammattilaisten kesken on tärkeää, mutta olisi myös hyvä selkiyttää vastuunjako siten, että se tukisi toimeenpanoa. Lisäksi olisi hyvä, että ravitsemusterveyden edistämiseen ja Hyte-työhön tarvittavaan ravitsemusosaamiseen	Lisätty lause: Ravitsemushoitosuosituksessa (liite 11) mainittujen lähetekriteerien mukaisesti. Lisätty taulukko, jossa eri toimijoiden roolit on määritelty
---	---	---

Suomen ympäristökeskus (Syke)	Ravitsemuksen ympäristövaikutusten arviointi on tuotu esiin osana lapsiperheiden ravitsemuksen seurantaa ja arviointia. Ravitsemukseen liittyvää ympäristönäkökulma ei ole kuitenkaan muutoin huomioitu suositusten käytäntöön viemistä käsittelevässä luvussa. Erityisesti ensimmäistä lastaan odottavilla äideillä on merkittävä tiedontarve terveyttä ja kestävyyttä edistävistä ruokavalinnoista. On tärkeää varmistaa, että heidän saatavillaan on ajantasaista tutkimukseen perustuvaa tietoa ja että odottavat äidit ja lapsiperheet luottavat asiantuntijoihin ja heidän tarjoamaansa tietoon.	Lisätty kappale asiasta ehdotuksen mukaisesti
Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry	Toimeenpanossa tulee panostaa selkokielliseen viestintään, konkreettisiin esimerkkeihin ja kohdennettuihin materiaaleihin.	Kiitos kommentista!
WWF Suomi	Kasvipainotteisen ruokavalion asettaminen lähtökohdaksi edellyttää, että terveydenhuollon, neuvoloiden, varhaiskasvatuksen ja ruokapalveluiden ammattilaisilla on ajantasainen osaaminen kasvipainotteisista ruokavalioista, jotta he voivat ohjata perheitä kannustavasti ja tietoperustaisesti.	Lisätty kappale tekstiin ehdotuksen mukaisesti
Marttaliitto ry	Sivu 126, rivi 31 eteenpäin: Lapsiperheen ravitsemus. Tässä mainitaan perhekeskukset (joista joissain Martatkin toimii), mutta voisi lisätä myös järjestöjen tuottaman toiminnan.	Lisätty lause tekstiin ehdotuksen mukaisesti

Sosiaali- ja terveysministeriö	Sivulla 126 (rivi 15) termi ”sotepalvelu” tulee korvata ilmaisulla ”sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut” tai kontekstista riippuen ”terveydenhuollon palvelut”. Sivulla 127 (rivi 2) ehdottaa termin ”hammaslääkärissä” korvaamista ilmaisulla ”suun terveydenhuollossa”. Sivulla 127 (rivit 6–10) sosiaalihuollon palveluja koskeva terminologia tulee tarkistaa. Esimerkiksi perhetyö on osa sosiaalihuoltoa. Sivuilla 127–128 oleva säädösviittaus opiskeluympäristön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastuksissa (terveydenhuoltolaki 1326/2010) tarkennuksena, että säädöksessä on erikseen 16 § Kouluterveydenhuolto (kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin	Korjattu tekstiä
Suomen Lääkäriliitto	Käytäntöön vieminen edellyttää, että suositukset ovat tiiviitä ja hyvin saatavilla arjen ammattilaisten työpisteillä ja vastaanotoilla. Suositukset tulee linkata Käypä hoito -suosituksiin ja olla asianomaisissa potilasjärjestöissä jaettavissa jne.	Kiitos kommentista!

Ravitsemusterapeuttien yhdistys ry	"Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman säännöllisen ravitsemusseurannan ulottaminen lapsiin, nuoriin sekä raskaana oleviin ja imettäviin naisiin on tärkeä kansallinen tavoite." Kyseinen lopetusvirke on erinomaisen tärkeä. Koskaan ei voi korostaa liian vähän sitä, että luotettavaa tutkimustietoa pitää olla jokaisesta väestöryhmästä.	Kiitos palautteesta
Syöpäjärjestöt	s. 125: Kappaleessa olisi hyvä todeta lyhyesti ja selkeästi hyvinvointialueiden ja kuntien tehtävät ravitsemusterveyden edistämässä, ei niinkään tavoitteita, jotka voivat kunnissa olla erilaiset "Kunnissa tavoitteena on luoda ympäristö" -lause toistuu myös s. 126, rivi 4. s. 127, r. 17-25 + s. 128, r. 14-20 > Kuka käytännössä aloittaa, seuraa ja johtaa kouluruokailuun osallistumista ja sen edistämistä ja miten. Miten mm. säilyttää autonomia ja huomioida esim. sosiaalinen paine. s. 128, rivi 6–9; Tärkeä kohderyhmä, joka ansaitsee oman kappaleensa ja käytännön ohjaukseen, miten edetä. Lukijalle selkeyttäisi, jos eri ammattiryhmät ja heidän tehtävänsä ja vastuunsa kokonaisuudessa olisi kuvattu kuvan tai taulukon avulla.	Lisätty taulukko selventämään työnjakoa

Ruokakasvatusyhdistys Ruukku ry, Lausunto laadittu yhdessä Ruukun ravitsemusasiantuntijoiden (ETM/FM) kesken.	s. 128 rivit 19-20 Muokausehdotus, jotta ruokakasvatus ei vahingossa näyttäytyisi lukijalle vain mukavana ja yhteisöllisenä tekemisenä, vaan vaikuttavana ja merkityksellisenä toimintana: "Ruokakasvatus osana kasvatusta ja opetusta tarjoaa monia mahdollisuuksia saattaa lapset ja nuoret" MUUTOS: ruokateemojen äärellä yhteisöllisen tekemisen pariin, joka voi näkyä kouluruokailussa monipuolisemman lounaan syömisenä (Maistuva koulu - tutkimus 2022 https://doi.org/10.1017/S1368980022002154) s. 129 rivi 1 alk. Voisiko energiajuomien myyntirajoituksissa viitata siihen, että THL suosittelee energiajuomien myynnin kieltämistä alle 18-vuotiaille? (https://thl.fi/-/nuoret-kuluttavat-paljon-energiajuomia-ja-moni-tunnistaa-jo-olevansa-niista-riippuvainen-thl-n-mukaan-myynti-alle-18-vuotiaille-tulisi-kieltää)	1)Ruokakasvatuslaustetta muokata ehdotuksen mukaisesti 2) Lisätty lause THL:n suosituksesta energiajuomien myyntikiellolle, 3) Lisätty ehdotetut linkit kappaleen loppuun
--	---	--

Atria Suomi Oy	Sivu 127, rivit 17-19: Kouluruokailuun osallistumisen seuranta ja edistäminen sekä täysipainoisten, ravitsemussuositusten mukaisten aterioiden tarjoaminen ovat olennaisia osia terveyttä edistävässä työssä. VRT sivu 76, rivit 10-11: Opetukseen osallistuvalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria (perusopetuslaki 31§). Kouluruokailujen ruokalistan kehittäminen yhdessä koululaisten kanssa on erittäin tärkeää: sillä saadaan lisättyä osallistujia ruokailuissa ja näin varmistetaan makumieltymysten parempi huomioiminen. Kouluruoan tulee perusopetuslain mukaisesti tarjota täysipainoinen ateria koulupäivän aikana. Nyt kouluaterian jättää väliin yhä useampi nuori. Koululaisten mielestä tärkein syy syödä kouluruokaa on varmistaa riittävä energian saanti ja jaksaminen. Kielteiset mielikuvat liittyvät	Lisätty lause tekstiin ehdotuksen mukaisesti
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL, Ravitsemustiimi ja Terveysten interventiot-tiimi	s. 125, r. 15: " Ruokatottumuksiin ja terveyttä edistäviin ruokavalintoihin vaikuttavat fyysinen ja sosiaalinen ruokaympäristö sekä käytettävissä olevat palvelut." Tätä voisi täydentää: "... fyysinen, sosiaalinen ja taloudellinen ruokaympäristö", sillä hinta erityisesti pienituloilla keskeinen valintakriteeri. s. 129, r. 5: "Uusi ohjeistus epäterveellisten elintarvikkeiden markkinoinnista". Sana uusi kannattaa jättää pois, sillä suositusta tullaan käyttämään vuosien ajan, mutta ohjeistus ei ole kauaa uusi.	Lisätty taloudellinen - sana tekstiin ehdotuksen mukaisesti. Otettu pois sana "Uusi"

Folkhälsans förbund rf	Då informationen skall layoutas skulle det vara önskvärt att ta följande i beaktande: bilder med svensk översättning som lätt kan klippas och klistras in i presentationer, bilder som ger möjligheten att editera texten i bilderna för översättning (utöver svenska), ett urval av visuellt material samlat i en bildbank, eventuell logo i användbar form för presentationer även på svenska. Vi når många genom våra verksamheter i familjecafé, familjeförberedelsekurser, kuratorsnätverk med mera och där för viktigt med svenskspråkigt material.	Kiitos kommentista!
TtT, laillistettu ravitsemusterapeutti, Itä-Suomen yliopisto, Foodnutri-Data-hanke	Ravitsemusnavigaattori www.ravitsemusnavigaattori.fi ja Ravitsemuspolku www.ravitsemuspolku.fi ovat Itä-Suomen yliopiston ja Savonia AMK:n yhteistyössä kehittämät verkkopalvelut ruokavalion arviointiin ja ruokavaliomuutosten itsehoitoon. Myös ammattilaiset voivat hyödyntää niitä ravitsemusohjauksessa ja ravitsemusopetuksessa. Linkit palveluihin voisi lisätä esim. kappaleen loppuun. Sivustot perustuvat suosituksiin.	Lisätty linkit ehdotuksen mukaisesti kappaleen loppuun

Suomen Sydänliitto ry	Suositusten käytäntöön viemisen luvussa olisi hyödyllistä kuvata nykyistä konkreettisemmin monialaisen yhteistyön rakenteita. Pelkkä suositus tai materiaalipankki ei vielä muuta arkea, vaan jalkautuminen edellyttää yhteisiä koulutuksia, sovittuja palvelu- ja hoitopolkuja sekä käytänteitä, eri toimijoiden roolien näkyväksi tekemistä sekä matalan kynnyksen yhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen, koulun, perhetyön ja muiden perheitä kohtaavien palveluiden välillä. S126 r19 äitiä -> vaihtaa sanaan perhettä, koska myös muita perheenjäseniä tasapainoinen ruokavalio auttaa jaksamaan pikkulapsiarjessa (lisäksi huomio perheiden monimuotoisuuden, adoptiot jne). Sanaa äiti voi käyttää, edistää äidin synnytyksestä toipumista. S126 r21 Termin vaihtoehtoisuus. Hoitoketjulla on terveydenhuollossa	Suositusten käytäntöön viemisen luvussa olisi hyödyllistä kuvata nykyistä konkreettisemmin monialaisen yhteistyön rakenteita. Pelkkä suositus tai materiaalipankki ei vielä muuta arkea, vaan jalkautuminen edellyttää yhteisiä koulutuksia, sovittuja palvelu- ja hoitopolkuja sekä käytänteitä, eri toimijoiden roolien näkyväksi tekemistä sekä matalan kynnyksen yhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen, koulun, perhetyön ja muiden perheitä kohtaavien palveluiden välillä. Vastaus: kiitos huomiosta S126 r19 äitiä -> vaihtaa sanaan perhettä, koska myös muita perheenjäseniä tasapainoinen ruokavalio auttaa jaksamaan pikkulapsiarjessa (lisäksi huomio perheiden monimuotoisuuden, adoptiot jne). Sanaa äiti voi käyttää, edistää äidin synnytyksestä toipumista. Vastaus: lausetta uudelleenmuotoiltu ehdotuksen
FT, laillistettu ravitsemusterapeutti, ammatillinen opettaja, kokki, lyhytterapeutti	Hyvinvointialueet ovat säätöpaineissa ja terveydenhoitajien kouluttaminen haasteellista, joten tietoisuus tyyppiset/aamukahvit tms. useamman kerran eri aiheista säännöllisesti ja tallentaen sekä lisäksi verkkokooulutus materiaali.	Kiitos huomiosta
Satakunnan ammattikorkeakoulu, Työikäisten ravitsemuksen tutkimuskärki	Luku käsittelee hyvin eri toimijoiden roolia. Taulukko voisi havainnollistaa eri toimijoiden roolia vielä selkeämmin.	Lisätty taulukko eri toimijoiden roolista

Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus STHL ry	Suosittelujen käyttöön viemisen luvussa olisi hyödyllistä kuvata nykyistä konkreettisemmin monialaisen yhteistyön rakenteita. Pelkkä suositus tai materiaalipankki ei vielä muuta arkea, vaan jalkautuminen edellyttää yhteisiä koulutuksia, sovittuja palvelu- ja hoitopolkuja sekä käytänteitä, eri toimijoiden roolien näkyväksi tekemistä sekä matalan kynnyksen yhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen, koulun, perhetyön ja muiden perheitä kohtaavien palveluiden välillä. S126 r19 äitiä -> vaihtaa sanaan perhettä, koska myös muita perheenjäseniä tasapainoinen ruokavalio auttaa jaksamaan pikkulapsiarjessa (lisäksi huomio perheiden monimuotoisuuden, adoptiot jne). Sanaa äiti voi käyttää, edistää äidin synnytyksestä toipumista. S126 r21 Termin vaihtoehtoisuus. Hoito- ja palveluketjulla on terveydenhuollossa	Suosittelujen käyttöön viemisen luvussa olisi hyödyllistä kuvata nykyistä konkreettisemmin monialaisen yhteistyön rakenteita. Pelkkä suositus tai materiaalipankki ei vielä muuta arkea, vaan jalkautuminen edellyttää yhteisiä koulutuksia, sovittuja palvelu- ja hoitopolkuja sekä käytänteitä, eri toimijoiden roolien näkyväksi tekemistä sekä matalan kynnyksen yhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen, koulun, perhetyön ja muiden perheitä kohtaavien palveluiden välillä. Vastaus: kiitos tärkeästä huomiosta S126 r19 äitiä -> vaihtaa sanaan perhettä, koska myös muita perheenjäseniä tasapainoinen ruokavalio auttaa jaksamaan pikkulapsiarjessa (lisäksi huomio perheiden monimuotoisuuden, adoptiot jne). Sanaa äiti voi käyttää, edistää äidin synnytyksestä toipumista. Vastaus: lausetta
Itä-Suomen yliopisto	Lasten ruokavaliolaadun arviointi lyhytmenetelmän turvin Turun yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston yhteistyössä AKORA-tutkimuksessa kehitettyä on tarpeen lisätä suositukseen. Sen muokattu kyselylomake taitaa olla vielä valmistumatta. Tiedon siitä saa FT Ella Koivumäeltä Turun yliopistosta	Kiitos kommentista, ei muutosta tekstiin. Keskenkärsiä kyselyitä ei voi lisätä suositukseen